

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

منبر نقره کاری

جواد نظمی

TB

سرشناسه :	نظمی، جواد، ۱۳۶۲
عنوان و نام پدیدآور :	هنر نقره کاری / جواد نظمی
مشخصات نشر :	تهران: تایماز، ۱۳۸۹
مشخصات ظاهری :	۱۸۵ ص: مصور، جدول
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۵۷۰۳-۳۷-۵
وضعیت فهرست نویسی :	فیبا
یادداشت :	کتابنامه: ص ۱۷۴
موضوع :	نقره کاری -- ایران
موضوع :	حکاکی -- ایران
موضوع :	فلزکاری هنری -- ایران
رده بندی کنگره :	۱۳۸۹ ۶ ن ۱۹ الف / NK ۷۱۷۴
رده بندی دیویی :	۷۳۹/۲۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی :	۲۲۴۴۶۵۲

انتشارات تایماز

هنر نقره کاری

ناشر :	تایماز
مؤلف :	جواد نظمی
حروفچینی :	جواد نظمی
طراحی روی جلد :	دکتر فرزین فرج زاده امیری
مدیر اجرایی :	فراهیم جمالی
نوبت چاپ :	اول ۱۳۹۰
چاپ :	جمالی
صحافی :	جمالی
شمارگان :	۱۰۰۰
چاپ و صحافی :	۸۵۰۰۰ ریال
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۵۷۰۳-۳۷-۵

www.taymazbook.ir

حق چاپ محفوظ و متعلق به انتشارات تایماز می باشد .

TB

آدرس: تهران - خیابان انقلاب - خیابان دانشگاه - بعد از لبافی نژاد - کوچه خاص - پلاک ۱۹ - طبقه ۳

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۰۲۷۴۴ فکس: ۰۲۱-۶۶۹۷۲۰۵۴ صندوق پستی: تهران ۱۳۱۴۵-۶۴۸

تشکر و قدردانی:

به نام پدیدآورنده‌ی زیبایی و به نام آنکه احترام را بنا نهاد تا دل‌ها نزدیک و سنت سپاسگذاری برپا شود به جهت پایداری و ماندگاری نام و یاد آنان که به ما حق استادی دارند.

با تشکر از زحمات و دقت نظر استاد عزیز جناب آقای احد پرویززاد که صبورانه با یاری‌های خود مرا مهون لطف قرار داده‌اند و تدوین این نوشته را مدیون تشویق و راهنمایی‌های ارزنده‌ی این استاد بزرگوار می‌دانم و برایشان از باری تعالی مزید توفیق و سلامتی مسألت می‌نمایم. همچنین از آقای شوقیان زارع و خانم‌ها سالک زمانی و علیزاد و تمامی همکاران و عزیزانی که در تدوین این کتاب یاری‌گر بنده بودند نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

جواد نظمی

اسفند ۱۳۸۹

تبریز - ایران

«فهرست مطالب»

صفحه

عنوان

پیشگفتار

مقدمه ۱

فصل اول

۱- آشنایی با آذربایجان شرقی و صنایع دستی استان ۹

فصل دوم

۲- مروری بر پیشینه فلزکاری ۱۳

۲-۱- خواص و ویژگی‌های عمومی فلزات ۳۰

۲-۲- فلز نقره ۳۲

۲-۳- خواص شیمیایی نقره ۳۴

۲-۴- منابع طبیعی نقره ۳۶

۲-۵- ترکیبات نقره ۳۷

۲-۶- موارد کاربرد نقره ۳۹

- ۷-۲- نقره‌های موجود در بازار ایران ۴۱
- ۸-۲- اصطلاح عیار ۴۲
- ۹-۲- انواع سبک‌های نقره‌کاری ۴۴

فصل سوم

- ۳- هنر حکاکی ۴۷
- ۳-۱- آشنایی با هنر حکاکی روی نقره (قلمزنی سبک تبریز) ۴۸
- ۳-۲- تاریخچه‌ی هنر حکاکی روی نقره ۴۹
- ۳-۳- کارگاه حکاکی ۵۱
- ۳-۴- اصول ایمنی و بهداشت ۵۸
- ۳-۵- انواع قلم‌های مورد استفاده در حکاکی ۶۱
- ۳-۶- طریقه‌ی ساخت قلم ۶۴
- ۳-۷- نحوه‌ی صحیح استفاده از قلم ۶۵
- ۳-۸- مراحل مختلف نقره‌کاری ۶۶
- ۳-۹- شیوه‌ی ساخت ظروف مورد استفاده در هنر قلمزنی ۶۹
- ۳-۱۰- ذوب و نورد ۷۱
- ۳-۱۱- شبکه‌کاری ۷۶
- ۳-۱۲- سوهان‌کاری و سمباده‌زنی ۸۰
- ۳-۱۳- لحیم‌کاری ۸۲

۸۷	۳-۱۴- پرداخت نقره.....
۹۱	۳-۱۵- مصقل کاری.....
۹۲	۳-۱۶- علت سیاه شدن نقره و روش های جلوگیری از آن.....
۹۴	۳-۱۷- مهمترین ویژگی های یک اثر هنری حکاکی روی نقره ی ممتاز.....

فصل چهارم

۹۵	۴- قلمزنی سبک اصفهان.....
۹۶	۴-۱- ابزارآلات مورد نیاز در هنر قلمزنی سبک اصفهان.....
۱۰۰	۴-۲- قیر و روش تهیه آن در هنر قلمزنی.....
۱۰۱	۴-۳- روش اجرای هنر قلمزنی سبک اصفهان.....
۱۰۲	۴-۴- شیوه ی قیرریزی.....
۱۰۳	۴-۵- شیوه های انتقال طرح در قلمزنی سبک اصفهان.....
۱۰۵	۴-۶- شیوه ی در دست گرفتن چکش و قلم.....
۱۰۶	۴-۷- شیوه های هنر قلمزنی سبک اصفهان.....
۱۰۸	۴-۸- جدا کردن بوم فلزی از قیر یا قیربرداری.....
۱۰۹	۴-۹- روش پرداخت.....

فصل پنجم

۱۱۱	۵- مليله کاری.....
-----	--------------------

فصل ششم

۶- کارهای ریختگی ۱۱۵

فصل هفتم

- ۷- نمونه طرح‌های رایج در هنر حکاکی ۱۱۹
- ۷-۱- انواع برگ ۱۲۰
- ۷-۲- انواع گل ۱۲۱
- ۷-۳- انواع برگ با سایه ۱۲۹
- ۷-۴- انواع گل با سایه ۱۳۰
- ۷-۵- مراحل پیچک قلم پر ۱۳۸
- ۷-۶- مراحل پیچک قلم شبکه ۱۳۹
- ۷-۷- ترکیب قلم پر ۱۴۰
- ۷-۸- ترکیب قلم شبکه ۱۴۲
- ۷-۹- مراحل زنجیر ۱۴۴
- ۷-۱۰- مراحل حصیر ۱۴۵
- ۷-۱۱- مراحل کندک ۱۴۶
- ۷-۱۲- حالت‌های مختلف کندک ۱۴۸
- ۷-۱۳- مراحل گل خورشیدی ۱۵۱

- ۱۵۲ ۷-۱۴- مراحل شبکه بادامی
- ۱۵۳ ۷-۱۵- مراحل گندمی
- ۱۵۳ ۷-۱۶- مدل‌های مختلف اشکی
- ۱۵۴ ۷-۱۷- طرح‌های قاب عکس
- ۱۶۰ ۷-۱۸- طرح ساعت
- ۱۶۱ ۷-۱۹- طرح‌های کلینکس
- ۱۶۴ ۷-۲۰- طرح شیرینی خوری

فصل هشتم

- ۱۶۵ ۸- نمونه کارهای هنر حکاکی روی نقره
- ۱۷۴ فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

در این کتاب سعی بر آن شده است تا بیشتر، اطلاعات مربوط به هنر حکاکی روی نقره (قلم‌زنی سبک تبریز) و آموزش این هنر به صورت کامل و جامع، توضیح داده و به جزئیات آن پرداخته شود. همچنین برای تکمیل مطالب، به موضوعاتی راجع به هنرهای مرتبط با فلز نقره اشاره شده است.

بخشی از مطالب با استفاده از تجربیات و اطلاعات استادان عالی‌قدر نقره‌سازی شهر تبریز نوشته شده و بخشی از مطالب با استفاده از منابع موجود (در فهرست منابع و مآخذ) و بخشی نیز به قلم بنده و با استفاده از تجربیات چندین‌ساله‌ی تدریس در این رشته هنری و فعالیت در این زمینه نوشته شده است. امید است این مطالب یاری‌گر هنرمندان و هنردوستان عزیز باشد و نظریات و پیشنهاداتتان راه‌گشای ما در پیشبرد اهدافمان گردد. خواهشمنداست نظرات و انتقادات خود را به پست‌الکترونیکی زیر ارسال نمایید.

Mail: Nazmisilver@Gmail.com

مقدمه

هدف هنر

هدف هنر، زیبایی است، بی آن که هیچ گونه سود و پیشرفت علمی از آن انتظار رود. از این رو هنر را می توان بازی خواند البته نه بدان معنی که اشتغالی بیهوده و بی معنا باشد، بلکه به معنای تجلی زیبایی حیات است که مقصودی جز زیبایی ندارد.

بشقاب نقره، برنده مهر اصالت سازمان جهانی یونسکو، اثر احد پرویززاد (نقره سهند)

گریشمان در باب هنر می فرماید:

«فعالیت در حوزه ی زیبایی، هنر است»

و کانت بر این اعتقاد است که:

«عنوان هنر را باید به چیزهایی عطا کرد که با آزادی به وجود آمده اند یعنی مخلوق اراده‌ای هستند که برهان و منطق، هادی آن است.»

لئون تولستوی نیز درباره‌ی هنر چنین می‌گوید :

«هنر، یکی از دو وسیله‌ی ترقی بشر است. انسان از راه کلمات، افکار خویش و به یاری نقوش هنر، احساسات خود را با همه‌ی آدمیان در میان می‌گذارد.»

با این مقدمه وارد بحث تاریخ هنر در ایران شویم، سرزمینی که قدمت آن همسنگ با قدمت تاریخ است. و به قول حکیم ابوالقاسم فردوسی که می‌فرماید:

هنر نزد ایرانیان است و بس

اگر هنرهای معماری، موسیقی، نقاشی، خط، صنایع دستی، تئاتر، مجسمه سازی و ... در طول تاریخ ایرانیان بررسی شود، می‌توان به صورتی گذرا هنر در ادوار تاریخی ایران را بدین گونه معرفی کرد: با بررسی هایی که باستان شناسان و محققان انجام داده‌اند این مسئله به اثبات رسیده است که پیش از تاریخ مردمی در فلات ایران می زیسته‌اند که در اواخر عصر حجر و اوایل عصر مفرغ صنعت گران ماهری بوده‌اند، بنابراین قبل از پیدایش و اختراع خط، ایران تاریخ طولانی در زمینه‌ی پیشرفت صنایع دارد. در کارنامه‌ی اردشیر بابکان به آموزش نوای خوش در مدارس دوره‌ی اشکانیان اشاره شده است. در دوره‌ی ساسانیان نیز معماری با تفاوت‌ها و تحولاتی، دنباله‌ی معماری اشکانی بود. هنر نقش برجسته‌ی ساسانی در زمان بهرام اول، به اوج اعتلای خود رسید. هنر منسوجات ابریشمی در عهد ساسانی و هنر فرش که به گفته و توصیف منابع تاریخی، فرش تیسفون (بهارستان) یکی از شاهکارهای هنر فرش در این دوره بوده است.

هنرمند کیست؟

اوست زیباترین و اوست زیبای زیبا آفرین، سرچشمه‌ی همه‌ی زیبایی‌ها نزد اوست و هر که با توفیق از او، به زیبایی دست خلق را به دامن حق جل و علا برساند، هنرمند است.

قله‌ی هنر در آن جاست که بتوانیم با خلق و اراده‌ی زیبایی‌ها بدون تسلیم و توسل به زر و زور به وحدتی برسیم که از اختلافات بکاهیم، بر همدلی بیفزاییم و دل به غیر حق و حقیقت نیالاییم که خداوند فرموده است:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا (آل عمران ۱۰۳)

(همگی به ریسمان الهی چنگ بزنید و از تفرقه پرهیزید)

پس آن کس که این وحدت مبارک را ایجاد می‌کند و مردم را عملاً به این وحدت فرا می‌خواند نیز هنرمند است.

پس آنچه که هنرمندان را از دیگران ممتاز و متمایز می‌سازد، استعداد بالقوه، اراده‌ی قوی، پشتکار و تلاش عاشقانه‌ی آن‌ها در رسیدن به اهداف و آرمان‌های خدایپسندانه‌ای است که در ذهن خلّاق خود دارند. ضمن اینکه می‌دانند و باید بدانند که ناخالصی در هنر جایگاهی ندارد و برای ایجاد یک اثر هنری موانع بسیاری وجود دارد.

در ره منزل لیلی که فطرهاست در آن

شرط اوّل قدم آن است که مجنون باشی

بنابراین عشق راستین مادر همه‌ی هنرهاست و هنرمندی که عشق را سر لوحه‌ی کار خود قرار نداده و عاشقانه آن را دنبال نکند به سر منزل مقصود نخواهد رسید و از بین تمامی پدیده‌هایی که نام هنر را به گزافه گرفته‌اند، هنری پایدار و جاودانه خواهد ماند که که پیامبر گونه راه را از چاه بنماید و دعوتی باشد به سوی سعادت هنرمند و پیروان او و گرنه ضد هنر بوده و ملتی را به گمراهی می‌کشاند.

گر به دل فانه کند عشق، بهشت است تو را

فیض هر عاشق و هر پاک سرشت است تو را

دل و جان از نور خدا گشت تهی

جای ابلیس شود، وه که چه زشت است تو را

وحدت هنر و کثرت علوم

هر انسانیا دیدن چشم انداز زیبای یک دامنه‌ی سر سبز، برداشت خاص خود را دارد. شاعر احساس درونی خود را بیان می‌کند. نقاش با قلم و بوم خود تلاش می‌کند که دیگران را در تفکر خود شریک کند.

گیاه شناس در جستجوی گیاه مورد نظر در رده‌های خاصی است. زبان شناس می‌خواهد ریشه و سرچشمه‌ی نام‌گذاری گیاه و دلیل آن را پیدا کند. داروشناس در پی یافتن ویژگی درمانی گیاه است و ریاضی دان نحوه‌ی قرار گرفتن گل و گلبرگ‌ها یا اندازه و شکل‌ها را مورد مطالعه قرار می‌دهد. ولی هم گیاه عضوی یگانه است و هم انسان و اگر بخواهیم برخورد انسان با گیاه را بررسی کنیم ناچاریم، به همه‌ی این جنبه‌ها توجه داشته باشیم.

ریاضیات و رابطه‌ی آن با هنر:

«اشر» نقاش معروف هلندی در سال ۱۹۷۱ میلادی در سن ۷۲ سالگی و یک سال پیش از مرگ خود نوشت:

«وقتی که هوشمندانه با رمز و رازهای دور و بر خود برخورد کردم و وقتی به تجزیه و تحلیل مشاهده‌های خود پرداختم، به ریاضیات رسیدم. من آموزش جدی در دانش ندیده‌ام ولی گمان می‌کنم بیش‌تر با یک ریاضی‌دان وجه مشترک داشته باشم تا با یک هنرمند.»

و «رودن» (۱۸۴۰-۱۹۱۷) مجسمه‌ساز مشهور فرانسوی می‌گوید:

«من یک رویا پرداز نیستم، بلکه یک ریاضی‌دانم. مجسمه‌های من تنها به خاطر این خوبند که ساخته و پرداخته‌ی اندیشه‌ی ریاضی‌اند.»

«ج.ه. هاردی» ریاضی‌دان انگلیسی معتقد است:

«معیار ریاضی‌دان مانند معیار نقاش یا شاعر، زیبایی است. اندیشه‌ها هم مانند رنگ‌ها یا واژه‌ها باید در هماهنگی کامل و سازگار با یکدیگر باشند. زیبایی نخستین معیار سنجش است.»

اگر این را بپذیریم که تصور و خیال، یکی از سرچشمه‌های اصلی آفرینش‌های هنری است، آن وقت ناچاریم قبول کنیم که در ریاضیات هم، دست کم عصاره‌ای از زیبایی و هنر وجود دارد چرا که مایه‌ی اصلی کشف‌های ریاضی، همان تصور و خیال است.

به قول ولادیمیر ایلیچ نویسنده‌ی «دفاتر فلسفی»، تصور و خیال حتی در ریاضیات هم لازم است، حتی کشف حساب دیفرانسیل و انتگرال هم، بدون تصور و خیال، ممکن نبود.»

با هیچ ترفند و مانعی نمی‌توان از گرایش انسان به سمت زیبایی جلوگیری کرد. انسان به ذات، دوستدار زیبایی است.

علاقه به هنر و توجه به زیبایی های طبیعت و زندگی یکی از جنبه های شخصیت انسانی را تشکیل می دهد و این علاقه را باید از همان سال های نخست زندگی تقویت کرد. مبارزه با زیبایی سوق دادن کودکان و نوجوانان به سمت پدیده های اندوه بار و تلاش برای دور نگه داشتن آنها از زیبایی های درون و بیرون خود، به معنای ستیز با طبیعت انسانی آنهاست و نهایت موجب یأس و سرخوردگی و یا عصیان و بی بند و باری می شود.

